

Злата АЙСТРА (1996) – молодий і талановитий художник, дизайнер, письменник із міста Вінниці, гран-призер, лауреат і дипломант усеукраїнських та міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів, малярські роботи якого вже сьогодні є у приватних колекціях України та за кордоном.

Перша проба пера автора – історична казка «Напитися шоломом», написана під впливом вражень від літнього пленеру в Новгороді-Сіверському, – 2010 року принесла йому перемогу у Всеукраїнському літературному конкурсі на краєц казку про Музей чи музейний експонат, оголошеному Музеєм книги і друкарства України. Другим твором є опублікована на сторінках цього видання сучасна казка «Хто краде „бушанське сонце”».

У текстах Злати Айстри пов'язуються казковий та історичний компоненти із сьогоденням, популяризується українська минушина, описуються традиції та звичаї нашого народу.

ХТО КРАДЕ «БУШАНСЬКЕ СОНЦЕ»

Сучасна казка

Сотням поколінь бушанських гончарів – від Трипілля до сьогодення – присвячується.

1

На моїй пам'яті спекотні літа вже бували. От хоч би 2007-го, ми тоді з друзями на березі річки просиджували по півдня, такі там «фінти» крутили, як кажуть іноді коментатори, вразливим – не дивитись: і з містка стрибали, і водою з пластикових пляшок обливалися, а після того піском один одного посипали, до кого більше прилипне, а потім знову у воду – шубовсь! Правда, іншим людям на березі наші розваги не дуже подобалися, та ми не зважали. Аж поки одного разу не зникли цілком таємничо наші сухі речі. Довелося в одних плавках пішки додому з пляжу діставатися. Речі наступного дня рятувальники батькові віддали, сказали, що знайшли, але, мабуть, не тільки це сказали, бо до річки нас більше не пускали.

Нинішнє літо перевершило всі сподівання. Сонце просто-таки плавило все, до чого могло сягнути своїм промінням. Із 10-ї ранку асфальт був настільки розпеченим, що повітря над ним переливалося міражами, неначе в Сахарі, а на кришках від люків (хлопці пробували!) можна було яєчно смажити. Батькам добре, вони цілий день на роботі, а мені тут, у квартирі, хоч вовком вий: у двір не вийдеш, бо спечешся, як піріжок, друзі роз'їхалися,

усі цікаві фільми по телевізору, це всі знають, лише пізно ввечері транслюються, а тоді батьки вдома. Залишалося тільки в Інтернеті копатися. Натрапив якось на можливість отримати особистий гороскоп, треба було лише анкету заповнити та відправити на відповідну електронну адресу. Відправив. Наступного дня Інтернет батько заблокував, виявилось, що з рахунку на його мобільному зникли всі гроші, ще й борг з'явився. Ну звідки я міг знати, що гороскопи бувають такі дорогі!

Увечері була сімейна рада, на засідання якої кращу частину делегатів (тобто мене) не допустили, сказавши, що думку мою потім обов'язково вислухають, але після останніх сумних подій, на жаль, не врахують. Постановили: відправити мене «на виправні роботи» до батькової сестри, тітки Люсі, у село, що носить назву Буша. Із визначенням «виправні роботи» батько був категорично не згодний, а мама казала, що вона в таке «заслання» без міської метушні, зі свіжим парним молоком, справжніми, без усяких ГМО, фруктами й овочами із задоволенням поїхала б, але оскільки відпустка в неї ще не скоро, то замість неї поїду я. Тішило одне: туди вже втекла від спеки моя далека родичка тринадцятилітня Дана, отже, таки не сам.

2

– Юрчику! Ріднеське моє дитя! Здоровило яке вже! Промінчик ясний! Худий, блідий, у тому місті світа Божого не бачиш! Серденько, я тебе відгуюю! – цокотіла тітонька, зустрічаючи мене з автобуса. Ранкова прохолода, міцно настояна на пахощах розкішних бушанських садків, огорнула і тріхи заспокоїла мою роз’ятрену в дорозі душу. Чого коштували лише мої сусіди-попутники. Огрядна тітка праворуч розповідала, не змовкаючи, сусідці позаду про своїх дітей, онуків, троюрідного дядька з Києва, сестриноного свояка із Кропивницького. Через півгодини я почувався частиною її родини, але чомусь це мене не радувало. Вона тримала на руках невелику коробочку з-під якогось печива, у яку помістилося б із двадцять великих цукерок, але жіночка примудрилася запхати в неї, як вона хвалилася, «чотири десяточки курчаточок». Ні, вони не пишали – вони волали цілу дорогу, тож я думав про негуманне ставлення до них і не тільки. Праворуч сидів дядечко, на відміну від сусідки, цілком мовчазний, і все було б добре, якби з його пакета, який він обережно тримав у руках, не капав мені на джинси та кросівки розсіл з оселедця. Сусід щоразу винувато посміхався, але переставити пакет було просто нікуди, оскільки люди напхалися в автобус, як ті ж такі шпроти в банку.

Удихнувши свіжого повітря, я відчув значне полегшення й тільки зараз помітив Дану. Струнка блакитноока красуня, де й поділося те дівчисько, яке я бачив востаннє років три тому. «Шкода, що родичка», – майнула думка. Дівчина була радісна і схвилювана, вхопила мене за руку і, сказавши тітці, що розкаже та покаже мені все нове, що з’явилося тут із моменту мого останнього приїзду, потягла в бік розлогих берегів.

3

Розповідаючи про тітчине господарство, нових сусідів, своє навчання та багато іншого, Дана ніби між іншим натякнула, що найцікавіша розповідь попереду. Дівчина привела мене до знаменитого бушанського глинища, звідки глину добувають уже багато століть, і мало не в кожному музеї України можна побачити гончарні вироби з неї, що принесли славу і визнання своїм творцям.

– Дивись, – звернула мою увагу на свіжу яму, на диво, правильної круглої форми, наче хто циркулем обвів.

– Хм. Хтось дуже вправний, – не знайшов я іншого пояснення побаченому.

Таких «правильних» ям виявилось досить багато. Дана загадково посміхнулася й пообіцяла, що до ранку ще одна обов’язково з’явиться. Наші роздуми перервав гвалт, який зчинився на подвір’ї неподалік.

– Дід Махно своє господарство виховує! – засміялася Данка. Із садиби, голосно кукурикаючи,

вибіг-вилетів півень, його наздоганяв чорний пес, щосили гавкаючи. Накульгуючи й то спираючись на палицю, то нею ж грізно помахуючи, вийшов дід, а за ним статечно і поважно вибрела коза, встигаючи пощипувати куші.

– Ну чисто тобі депутатські дебати, – вирвалося в мене.

– Доброго дня! – привіталися ми з дідом, а він знітився від несподіваної зустрічі. Волосся і борода в старого були геть сивими, аж від них, здавалося, посивів і весь його одяг. Він був відлюдькуватим, із сусідами спілкувався мало, говорив здебільшого зі своїми підопічними – півнем Аміго, песиком Медунчиком та козою Маврою – і не прив’язував їх та не закривав: вони жили з ним, як повноправні члени родини. Та і як же їх можна було зачиняти – то ж справжнісінькі особистості!

Аміго своїм чорним пір’ям, яке вилискувало на сонці, наче воронове крило, своїми золотими грудьми, яскраво червоним гребінем нагадував справжнього іспанського гранда. А як він умів залицятися до кожної із двохсот курочок на цьому кутку села... І кожна почувалася єдиною та неповторною... Сусідські півні блідли та зеленіли від лютої ненависті, але надерти їм пір’я Аміго міг у стилі братів Кличків – «швидко, боляче та вишукано інтелігентно», і більше одного раунду жоден супротивник не витримував. А вже його світанковий спів!..

Медунчик. Уявіть собі баскетбольний м’яч, укритий довгою шерстю, який котиться до вас, так гавкаючи, ніби ви вже залізли до його будки і знайшли «Ту Саму Кістку», дбайливо заховану і збережену з позаминулих новорічних свят! Дивне, як на пса, ім’я, Медунчик отримав після візиту на пасіку Федька Загоруйка. Мав щось пес до того меду, чи ні – хто зна!? – бджоли вирішили, що мав! І такого йому дали жару... Ось відтоді медом його всі лякають. А якщо побачите в селі пасмо куряви, яке наближається до вас мало не зі швидкістю потягу, знайте – це Медунчик тікає від бджоли, яка десь метрів за двісті позаду від нього літає і вже навіть забула, що бачила сьогодні собаку.

Коза Мавра при народженні отримала взагалі-то ім’я Марта. Маврою вона стала з легкої руки бабці Гані, коли, перебуваючи в гарному, грайливому настрої, завітала на гостину в бабину капусту. Бабця була, м’яко кажучи, не задоволена, бо від їхніх семи ніг (чотири Мартиних, дві бабиних та її палиця) від грядки мало що залишилося. Чому після цього коза стала клятою Маврою, вона так і не зрозуміла. Із плином часу перше слово загубилося. Мавра стала поважною, поміркованою, можна було б навіть сказати, мудрою козою, якби не ті бісики в очах, які з’являлися, коли вона заглядала через паркан, милуючись, як баба Ганя порастає біля своєї легендарної капусти.

Аміго, за словами Дани, був найголосистішим півнем у селі: ще надворі тільки на світ збирається, а він уже так горло дере, що після третього куплету вже нікому в селі спати не хочеться. Медунчик теж не сумує, підгавкує весь час півню. Отакий дуєт підіймає на ноги все «продуктивне село», і навіть бджоли по меду план перевиконують, як каже дід Махно.

Ніхто толком не знав його імені та по батькові, називали Махном, бо в цьому імені, казала наша тітонька, частина його минулого, нікому не відомого життя. Життя, найпевніше, буремного та цікавого, бо люди з такими глибокими очима й наче вирізаними з темного дерева рисами обличчя тихо і безбарвно жити не вміють. Але зараз він гончарював, і кращого гончаря не було у всій окрузі. В його руках, подекують, глина набирала найрізноманітніших та найдивовижніших форм: від звичайного глечика до невідомих звірів. Чи демонструвалися його вироби десь у музеях України, дід напевне не знав, хоч туристи «розмітали» їх «на ура». А от у місцевому етнографічному музеї вони по праву зайняли поважне місце. Правду кажучи, експозиції гончарних виробів на парканах у багатьох бушанських господинь теж нагадували музей під відкритим небом, і бодай один горщик із брендом «Дід Махно» в кожній знаходився.

Як на мене, село – це була зразково-показова родина, у якій панувало абсолютне єднання й порозуміння людини та природи. Ну, не без того, щоб...

– Діду, а що то за рівні кола на глинищі? – запитала Дана.

– А скоро, доню, глинища не буде, – сумно промовив дід і поволі пішов до свого двору. Слова ці нас вразили. Як це можливо? Воно тут із часів Трипілля, куди ж воно подінеться?

Увечері тітка бідкалася: дощу треба, городина сохне, а хмари розбігаються, як налякані.

Тимчасом на глинищі ще одне рівнеське коло. Я здивований, звідки Данка про нього знала ще вчора?

– Яюсь, доволі пізно, я над глинищем бачила світло – яскраве-яскраве. А вранці з'явилося перше коло. Думаю, це... щось... ну... з космосу.

Я приголомшено дивився на Данку: мабуть, це все спека.

– Може, тобі водички? – спитав у неї.

– Я так і знала, ти ще не готовий, – буркнула у відповідь і пішла геть.

Вирішив до діда Махна заглянути, нехай він прояснить, що це означає: глинища не буде. Діда вдома не виявилося. Але на подвір'ї були Медунчик і Мавра, які мовби в чомусь переконували Аміго, а той своїм кудкудаканням геть усе заперечував. Я теж перегрівся. Додому.

Спека зростала. Діда не було. Кола з'являлися. Що там на сонці коїться?

– Данко, ти справді думаєш, що глину прибульці крадуть? Ну навіщо вона їм?

– Крадуть. Це ж не просто будівельний матеріал! Це універсальна субстанція: стіни – зводь, дах – будь ласка, посуд – роби, у вогонь – легко, у воду – чудово! А цілющі властивості: і від ревматизму, і від радикуліту, і від грудної жаби, і навіть від того, про що всі говорять тільки на вухо. А магичні...

– Стоп, стоп. Ми зараз дійдемо до того, що будемо прибульцям поліклініки будувати!

Але зупинити Данку вже було неможливо.

– А де дід? Де? Його викрали! Бо він один зрозумів усе і, мабуть, перешкоджати намагався! Може, й спека посилюється від того, що ГЛИНИ ЗМЕНШУЄТЬСЯ! Якщо не зупинити прибульців – спека знищить усе живе на Землі! Це ГЛОБАЛЬНА КАТАСТРОФА!

У мене від такої тиради мимоволі мурашки по спині побігли. Віри я не дуже йняв, але, під тиском беззаперечної жіночої логіки, пробелькотів:

– Що робитимемо?

– Не дамо їм більше глини! Шкода, що вони по неї вночі прилітають.

– Раз вночі прилітають, значить, бояться чогось удень! – аж себе здивував я своїм висновком.

– Не чогось, а когось! Вони дідової кози Маври бояться, вона ж на глинищі аж до вечора пасеться. Ти бачив її роги? Та це ж справжні супутникові антени! Ніби просто мекає собі, а зв'язок точно тримає, розумниця «круто»-рога.

– Так уночі ж темно, як вони ту глину знаходять? Не літають же вони над хатами й садками із прожектором.

– У нас же не проста глина! Вона має фосфоричні властивості і вночі світиться навіть від найменшого промінчика, наче фари-відбивачі на моєму новому велосипеді. Через те її старі гончарі «бушанським сонцем» називають.

– Отже. Треба накрити глинище!

– Юрчик! Ти геній! Але чим? Воно таке велике! Ніяких покривал не вистачить, та й тітка не дасть.

– Он на березі дід Махно сіна для Маври заготовував на зиму цілу кіпу, ним і накриємо.

Увечері відпросилися в тітки погуляти й попрямували до сіна. Біля нього сидів Медунчик, але навіть не загарчав на нас – ніби просто спостерігав, чи все ми правильно робимо.

Ніч уляглася на береги непроглядно-темнюща, якась зовсім не літня. Щось у ній насторожувало й лякало. Мусили йти додому, а Медунчик так і залишився біля глинища...

Розбудив нас уранці голос діда Махна у дворі:

– Якись, сусідко, гаспидські діти сіно моє у глиняк занесли! А тут, бачите, на дощ збирається, от біда!

Ми з Данкою вискакуємо навипередки і кричимо:

– Так зараз усе зробимо, допоможемо Вам, не переживайте!

Тітонька оторопіло дивиться на нас, а ми такі раді бачити діда, але ж не кинешся йому на шию! Щодо духу мчимо до глинища, і доки дід дошкандибав, більша частина сіна вже була в нього вдома під накриттям. Працюємо завзято, весело! Данка підспівує, каже, що під впливом позаземної цивілізації відкрила в собі новий талант – поетичний:

*Бджоли з півнем заодно –
В очі лізуть і в вікно!
Так гуде і веселиться
«Продуктивне село»!*

– О-о, дуже непогано! – вигукнув я. – Прошу далі!

Данка зашарілася, набрала повітря:

*Дід Махно любив кіно
Про японців в кімоно,
Про війну серед піратів
І прибульців з НЛО.*

Чинно рядочком сидять Аміго, Медунчик і Мавра й усміхаються! Скажете – ні, а ви бачили, як кіт усміхається, коли йому вдасться щось смачне вкрасти і швидко з'їсти? Так оце так само, тільки пес, півень і коза. Мавра навіть підмекує!

*В епіцентрі всіх сенсацій
Опинилося село.
Вже підписана угода:
«МИР !!!»*

Прибульці й дід Махно.

**ЖОДНОЇ НОВОЇ ЯМИ!!!
ВОНИ НЕ ЗНАЙШЛИ НАШОЇ ГЛИНИ, НА-
ШОГО «БУШАНСЬКОГО СОНЦЯ»!!!**

Хмари на небі згущувалися, росли, як тісто на пироги у вправних тітчиних руках. Живлючі краплі ринули на землю – і я не пам'ятаю, щоб я досі так радів дощеві! Світ урятовано?! Ха-ха. Може мені все це просто наснилося?!

– Діду, глинище буде? – перевіряю свою версію про сон.

Дід усміхається тихо в густі сиві вуса:

– Буде.